

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра етнології і археології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософія та методологія історії»

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Освітня програма «Етнологія»

Спеціальність 032 «Історія та археологія»

Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри етнології
і археології
протокол № 13 від 28 червня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Філософія та методологія історії
Викладач (-і)	Кугутяк Микола Васильович, д.і.н., професор
Контактний телефон викладача	(0342) 59-61-87
E-mail викладача	mykola.kuhutiak@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС/ 90 годин
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Консультації в день проведення лекцій/семінарських занять, або ж щочетверга після занять з 14.00 до 15.00 в 608.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
Курс зорієнтований на застосування здобувачами отриманих знань, умінь і навичок у майбутній професійній діяльності. Предметом “Філософії та методології історії” є знання про загальні, первинні витоки і причини всесвітньої і локальної історії, знання про сенс фундаментальної ідеї, детермінізм історичних процесів, методологію пізнання історії.	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
Метою дисципліни є вивчення основних проблем філософії та методології історії. Завданнями навчальної дисципліни “Філософія та методологія історії” є шляхом систематичного викладу матеріалу розкрити основні проблеми курсу, вивчити закономірності історичного розвитку, показати особливості філософсько-історичних моделей розвитку, проаналізувати форми вияву історичної самосвідомості в його часових вимірах і трансформаціях, рушійні сили історії, роль особи в історії, ознайомити з сучасним рівнем вивчення проблем філософії і методології історії, її напрямків, рівні та етапи пізнавальної діяльності історика.	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
Загальні компетентності:	
ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	
ЗК02. Здатність працювати автономно.	
ЗК03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.	
Спеціальні (фахові) компетентності	
СК01. Здатність виявляти та досліджувати історичні й археологічні, етнографічні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти, узагальнювати інформацію.	
СК02. Здатність здійснювати історичні, археологічні й етнологічні дослідження з визначеної тематики, в тому числі використовуючи методологічний інструментарій інших гуманітарних і соціальних наук.	
СК10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.	
СК12. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.	
Програмні результати навчання	
ПР01. Аналізувати теоретичні та методологічні проблеми сучасної історичної науки, критично оцінювати стан проблеми та результати останніх досліджень.	
ПР02. Здійснювати рецензування, коментування, анотації наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії, археології та етнології.	
ПР04. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти і технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у тому числі для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних проєктів	
ПР10. Узагальнювати результати власних наукових досліджень і презентувати їх у	

доповідях, публікаціях державною та іноземною мовами із дотриманням принципів академічної доброчесності та професійної етики.
 ПР11. Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
Лекції	16
семінарські заняття	20
самостійна робота	54

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
1-й семестр	032 «Історія та археологія» освітня програма «Етнологія»	1-й курс	нормативний

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	семінари	самост. роб
Тема 1. Історіософські уявлення в античні та середньовічні часи	2	2	2
Тема 2. Циклічні моделі філософії історії в період середньовіччя і на початку нового часу		2	2
Тема 3. Новоевропейська філософія історії XVII ст.	2		2
Тема 4. Філософія історії французьких просвітників та їх послідовників у XVII – першій половині XIX століть	2	2	2
Тема 5. Німецька філософія історії XVIII – першої чверті XIX століть	2	2	2
Тема 6. Основні напрями розвитку історіософської думки у другій половині XIX-XX ст. Позитивістсько-еволюційний підхід до філософії історії			2
Тема 7. Теорія стадійності історичного розвитку			2
Тема 8. Формування та розвиток критичної філософії історії	2		2
Тема 9. Цивілізаційний підхід до вивчення історичного процесу	2		2
Тема 10. Ідеалістично-гуманістичне розуміння історичного процесу		2	4
Тема 11. Українська філософсько-історична думка IX–XX ст.		2	4
Тема 12. Закон і закономірність в історії		2	4
Тема 13. Об'єкт і предмет пізнання історії	2		4

Тема 14. Суб'єкт історичного пізнання. Рівні та етапи пізнавальної діяльності історика			4
Тема 15. Методи історичних досліджень.		2	4
Тема 16. Класифікація історичних знань, проблема істинності в історії.			4
Тема 17. Історичний час.		2	4
Тема 18. Історична свідомість та соціальні функції історії.	2	2	4
ЗАГ:	16	20	54

6. Система оцінювання навчальної дисципліни

Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Підсумковий контроль рівня знань та успішності здобувачів відбувається у формі екзамену. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 20 балів), балу за контрольну роботу (максимально 20 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 10 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів.
Вимоги до письмової роботи	Написання письмової контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо здобувач не написав контрольну роботу, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з дисципліни. Контрольна робота включає: 20 тестових питань (по 1 балу за кожне питання).
Семінарські заняття	У ході поточного контролю здійснюється усне та письмове опитування з тем, передбачених для семінарських занять. Також здійснюється контроль самостійної роботи відповідно до визначеної тематики. Оцінювання знань та науково-пошукової роботи здобувачів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На семінарському занятті діє такий принцип оцінювання: «відмінно» – здобувач освіти міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок; «добре» – здобувач освіти добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного матеріалу; «задовільно» – здобувач освіти в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища,

	пов'язувати їх із майбутньою діяльністю; «незадовільно» – здобувач освіти не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.
Самостійна робота та індивідуальне завдання	Самостійна робота здобувача є основним видом засвоєння навчального матеріалу у вільний від аудиторних занять час. Метою самостійної роботи є вдосконалення навичок і вміння працювати з науковою літературою та джерелами. Перевірка рівня засвоєння матеріалу самостійно опрацьованих тем здійснюється у вигляді тестового контролю. Індивідуальне завдання – написання есе на запропоновану тему.
Умови допуску до підсумкового контролю	Здобувач допускається до підсумкового контролю за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» і виконання усіх видів робіт.
Підсумковий контроль	Семестровий підсумковий контроль проводиться у формі екзамену. Для того, щоб одержати допуск, необхідно виконати всі види роботи і набрати не менше 25 балів. Підсумковий бал складається з суми підсумкового балу за семінарські заняття (максимально 20 балів), балу за контрольну роботу (максимально 20 балів) і балу за індивідуальну роботу (максимально 10 балів) та балу за іспит (50 балів) та в сукупності становить максимально 100 балів. Форма здачі іспиту письмова.

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи:

Контрольна письмова робота має бути виконана на 10 семінарському занятті.

Академічна доброчесність:

Як викладач, так і здобувач, повинні дотримуватися «Положення про запобігання академічному плагіату та іншим порушенням академічної доброчесності у навчальній та науково-дослідній роботі здобувачів освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та Кодексу честі ПНУ <https://pnu.edu.ua/polozhennia-pro-zapobihannia-plahiatu/>

У випадку запозичених робіт, відсутності посилань на використані джерела, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування) викладач виставляє негативну оцінку та пропонує повторно виконати необхідний вид роботи.

Відвідування занять:

Відвідування занять та активна участь у роботі семінарів є обов'язковою умовою. Участь у семінарських заняттях може проходити у таких формах: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії тощо.

Політика курсу передбачає перездачу усіх невиконаних завдань в силу запізнь на заняття або пропущених пар без поважних причин. За умови відсутності на лекції чи семінарському занятті, отримання негативної оцінки або ж невчасного виконання індивідуальної роботи визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – четвер, 14.00 год. – 15.00 год.

Пропущене заняття здобувач може «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем та кафедрою. Як правило «відпрацювання» проходить в усній формі, вирішенні тестових завдань тощо. Під час занять дозволяється користування мобільним телефоном виключно для навчальних цілей.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом

8. Рекомендована література

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті. Київ. 2012. 440 с.
2. Бауман З. Плинні часи. Життя в добу непевности. Київ, 2013.
3. Бойченко І. Філософія історії. Київ, 2000. 656 с.
4. Віднянський С. В., Лисенко О. Є., Мартинов А. Ю. Український проєкт. Цивілізаційні фронтири та соціокультурні екстремі ХХ – початку ХХІ століть. Аналітична доповідь Київ, 2022. 128 с.
5. Габрієлян О., Кальної І., Цветков О. Філософія історії. Київ, 2010. 216 с.
6. Гесіод. Походження богів. Роботи і дні. Щит Геракла. Львів: Априорі, 2018. 112 с.
7. Грицак Я. Подолати минуле: глобальна історія України. Київ: Портал, 2022.
8. Доманська Е. Історія та сучасна гуманітаристика: дослідження з теорії знання про минуле. Київ, 2012. 264 с.
9. Дюрант В., Дюрант А. Уроки історії. Огляд історії людства як продукту людського досвіду. Харків, 2022. 176 с.
10. Зашкільняк Л. Вступ до методології історії. Львів, 1996. 96 с.
11. Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. Львів, 1999. 228 с.
12. Зернецька О., Мирончук О. Концепція історичної пам'яті у Великій Британії. Проблеми всесвітньої історії. 2018. № 1. С. 122-133.
13. Історик і влада. Колективна монографія / Відп. ред. В. Смолій. Київ. 2016. 543 с.
14. Киридон А. Гетеротопії пам'яті. Теоретико-методологічні проблеми студій пам'яті. Київ: Ніка-Центр, 2016. 320 с.
15. Киридон А. М. Простір пам'яті: експлікація поняття. Національна та історична пам'ять. 2013. Вип. 8. С. 25-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ntip_2013_8_7.
16. Киридон А. Подолання минулого в країнах Центрально-Східної Європи: основні тенденції. Європейські історичні студії. 2016. № 4. С. 126-143.
17. Козеллек Р. Минуле майбутнє. Про семантику історичного часу. Київ, 2005. 380 с.
18. Козеллек Р. Часові пласти. Дослідження з теорії історії. Київ, 2006.
19. Колесник І. Глобальна історія. Історія понять. Київ, 2019. 348 с.
20. Колесник І. Українська історіографія: концептуальна історія. Київ, 2013. 566 с.
21. Колінгвуд Р. Ідея історії. Київ, 1996. 616 с.
22. Космина В. Проблеми методології цивілізаційного аналізу історичного процесу. Запоріжжя, 2011. 310 с.
23. Лукіян Як писати історію. Львів, 2014. 88 с.
24. Мак-Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людського суспільства з авторською ретроспективною передмовою. Київ, 2011. 960 с.
25. Нагорна Л. П. Історична пам'ять: теорії, дискурси, рефлексії. Київ: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2012. 328 с.
26. Нора П. Теперішнє, нація, пам'ять Київ: Кліо, 2014. 272 с.
27. Павленко Ю. Історія світової цивілізації. Київ, 2001. 360 с.
28. Поллак М. Отруєні пейзажі. Чернівці: Книги-XXI, 2015.
29. Поллак М. Топографія пам'яті. Львів, 2018.
30. Поппер К. Відкрите суспільство та його вороги. Київ, 1994.
31. Поппер К. Злиденність історизму. Київ 1994. 192 с.
32. Рюзен Й. Нові шляхи історичного мислення. Львів, 2010. 358 с.
33. Тойнбі Дж. Дослідження історії. т. 1. Київ, 1995. 610 с.
34. Тойнбі Дж. Дослідження історії. т. 2. Київ, 1995. 610 с.
35. Топольський Є. Як ми пишемо і розуміємо історію. Таємниці історичної нарації. Київ, 2012. 400 с.

36. Фергюсон Н. Цивілізація. Як Захід став успішним. Київ, 2017. 488 с.
37. Фергюсон Н. Глобальний занепад. Як помирають інститути та економіки Київ, 2020. 144 с.
38. Фергюсон Н. Приреченість: політика і катастрофи. Київ, 2022. 496 с.
39. Шапіро Б. Смисл історії. Як розум і мораль зумовили велич Заходу. Київ, 2022. 208 с.
40. Шацька Б. Минуле – пам'ять – міт. Чернівці, 2011. 248 с.
41. Яковенко Н. Вступ до історії. Київ, 2007. 375 с.
42. Ящук Т. Філософія історії. Київ, 2004. 536 с.

Інформаційні ресурси

1. ДУ „Інститут всесвітньої історії Національної академії наук України”
<https://ivinas.gov.ua>
2. Інститут історії України НАН України <https://history.org.ua/>
3. Наукова бібліотека ПНУ – <http://lib.pnu.edu.ua/>
4. Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського – <http://www.nbuv.gov.ua/>

Викладач

доктор історичних наук, професор, декан факультету історії,
політології і міжнародних відносин М.В. Кугутяк